

DE KWETSBARE GROOTHEID VAN MENSEN

U hebt hem bijna een god gemaakt. (Psalm 8,6)

Van 350 naar 1

De dichter van de Psalm is onder de indruk van de mogelijkheden die mensen hebben meegekregen. Maar in zijn tijd kon de mens nog niet eens zoveel, zou je zeggen. Het wiel was wel uitgevonden. En ze konden al aardig bouwen. Maar de techniek lag als het ware nog in de luiers. Wat zou David dan zijn ogen hebben uitgekeken als hij onze wereld had gezien!

Halverwege de 19de eeuw kostte het 350 uur om een hectare graan te oogsten en te dorsen. Dat zal nog ongeveer hetzelfde zijn geweest als in de tijd van David. Maar sindsdien zijn er reuzensprongen gemaakt. Nu kost die ene hectare nog maar een uur. Majestueuze combines trekken zegevierend door de gouden velden. En waar eerst nog tientallen mensen aan het werk waren, zit nu nog maar één loonwerker achter het stuur.

Vooruitgang

Het is maar een voorbeeld. Je zou er tientallen kunnen noemen. Ze brengen op indrukwekkende wijze in beeld hoe het leven kwalitatief verbeterde. Kwantitatief ook trouwens. Alleen al in de vorige eeuw verdubbelde de levensverwachting van mensen. De gezondheidszorg maakte spectaculaire sprongen. En de ontwikkelingen staan niet stil. Mensen worden steeds ouder. Waar ligt de grens?

Machines nemen steeds meer werk van ons over. De robotisering neemt hand over hand toe. Er wordt al gewerkt aan robots die van elkaar leren en zichzelf kunnen verbeteren. Is dat niet eng? Niet te snel zeggen, want toen in de 19de eeuw de stoomtrein zijn intrede deed, riepen mensen ook al: 'Dit wordt het einde van de wereld!'

Bevoorrecht

Laten we eerst maar eens zeggen dat wij leven in een fantastische tijd. In de tijd van David waren er geen ziekenhuizen, was er geen stromend water, geen elektriciteit, waren er geen verharde wegen, was vliegen een droom en wist je niet eens wat er zich in het volgende dorp afspeelde, laat staan dat je een straalverbinding had met een ander continent.

Als David al kon zingen over de grootheid van de mens, hoeveel reden tot juichen en dankbaarheid hebben wij dan niet? Kijk eens van een afstandje naar onze leefwereld en je ziet: wij zijn bevoorrecht. Wijs niet meteen zuur op alle nadelen. Bedenk eerst hoe het leven een eeuw geleden eruit zag. Begin 20ste eeuw stonden er in Drenthe nog plaggenhutten waarin gezinnen leefden onder erbarmelijke omstandigheden. En al is er nog steeds verborgen armoede, die vreselijke tijd is in Nederland voorbij. God zij dank!

Mag alles wat kan?

Maar al dat goede heeft natuurlijk een keerzijde. We leven op een eilandje van gelukzaligheid. En toch maken veel mensen zich op dat eilandje zorgen. Zorgen over de toekomst. Dat is niet voor niets. De techniek mag dan een zegetocht over de wereld gemaakt hebben, de ethiek hobbelt er altijd achteraan. Eerst vinden wij uit wat er kan. Maar vervolgens rijst de vraag: *mag alles wat kan?*

De ruimtevaart heeft ons bewonderenswaardige dingen gebracht. Op de planeet Mars kunnen wij naar water gaan zoeken. Maar hoe krankzinnig tegenstrijdig is dat als nog niet eens alle mensen op aarde voldoende water hebben? Wetenschap en techniek hebben ontzettend veel goeds voortgebracht. Maar het aantal dier- en plantensoorten is de laatste tientallen jaren dramatisch gedaald.

Voor god spelen

David tekent de mens als verantwoordelijk hoeder en beheerser van de schepping. Maar langzaam maar zeker dringt het inzicht zich op dat de mens een ramp kan gaan worden voor de schepping. Is het God met de mens niet uit de hand aan het lopen? De mens mag dan bijna goddelijk zijn, maar wij hebben ook iets in ons dat voor god kan gaan spelen.

Harry Mulisch schreef ooit twee hoofdwerken met als thema: naarmate de techniek voortschrijdt doven de goden uit. De techniek is niets anders dan een

uitbreiding van ons lichaam. De telescoop is een uitbreiding van ons oog, de hijskraan van onze arm, de radio van ons oor, etc. Maar met de uitbreiding van ons lichaam – zo was zijn stelling – wordt het geestelijk leven steeds onbeduidender. En in dat leven huizen de goden. Ze doven uit, was zijn pessimistische stelling. En daardoor verliest de mens ook zichzelf.

Een lied over God

Had David wel gelijk met zijn lofzang op de mens? Lofzang op de mens?! Lofzang op God, zul je bedoelen! Want dat zouden we haast vergeten: het gaat in deze Psalm van a tot z over God. Letterlijk. Kijk maar, het lied begint met een lofprijzing op God. En het eindigt met exact dezelfde woorden: ‘HEER, onze Heer, machtig is uw naam op heel de aarde.’

De Psalm wil ons niet allereerst iets over de mens zeggen; ze wil ons iets over God zeggen. Wat? Dat Hij Baas boven baas is? Dat hoe machtig de mens ook is, God er altijd bovenuit kan? Dat wij veel kunnen, maar dat je het zo gek niet kunt verzinnen of juist God kan het? Dat wil de Psalm juist niet zeggen. Het is het omgekeerde: God wordt in de Psalm getekend met kleuren van tederheid en kwetsbaarheid.

Een lied over kwetsbaarheid

Er zit een wonderlijke tegenstelling in de Psalm. Er wordt hoog in gezet: ‘*U die aan de hemel uw luister toont.*’ Maar dan komt er ineens een wonderlijke overgang: ‘*met de stemmen van kinderen en zuigelingen bouwt u macht op.*’ Macht? Met de stemmen van kinderen en zuigelingen? Dat is misschien het meest machteloze!

En het gaat verder. Weer wordt er hoog ingezet: ‘*Zie ik de hemel, het werk van uw vingers, de maan en de sterren...*’ Maar dan opnieuw een beeld van kwetsbaarheid: ‘*wat is dan de sterveling dat u aan hem denkt?*’ Ik hoor dan ineens de regel van de dichter Lucebert: ‘De mens is slechts een kruimel op de rok van het universum.’

Beeld van God

De Psalm gaat dus niet alleen over de grootheid van de mens, maar ook over onze kwetsbaarheid en kleinheid! En daarom is David zo onder de indruk van de

bevoorrechte positie die mensen van God gekregen hebben. En die bevoorrechte positie is dat wij als klein schepsel geschapen zijn naar Gods beeld. Er zit tussen ons en God een gelijkenis, zo geloofden de gelovigen van het eerste uur. Wij zijn een spiegel waarin God trekken van zichzelf hoopt te zien. Maar wat wil Hij dan zien? Macht? Heerszucht? Een staaltje van imponeerdwang? Welnee, God paart macht juist aan kwetsbaarheid en tederheid. Het gaat hem in één woord om *wijsheid*.

Een barst in de spiegel

De gelovigen van het eerste uur geloofden dat God in ons zijn wijsheid wilde herkennen. Maar ze wisten ook dat in de spiegel die wij voor en van God zijn, een barst is getrokken. En het lijkt wel alsof die barst met het groeien van de macht van de mens groter is geworden. Kan God zich nog in ons herkennen? Of wordt de barst zo groot dat Hij alleen een karikatuur van zichzelf ziet? Maar een karikatuur van God – *dat is de duivel*.

Van onverwachte zijde worden wij daarvoor gewaarschuwd. Ik noemde Harry Mulisch al. Zijn hoofdwerken 'De ontdekking van de hemel' en 'De compositie van de wereld' laten die waarschuwing horen. De mens kan een duivel worden. Het schepsel dat bedoeld was als hoeder van het leven kan vernietiger van leven worden.

In de barst

Het thema van het boek 'De ontdekking van de hemel' is dat de hemel haar handen aftrekt van de aarde. Het verbond met mensen is op niets uitgelopen. Een pessimistische boodschap. En veel mensen zullen zich in dat pessimisme herkennen. We zeiden het al: veel mensen houden hun hart vast over de toekomst.

De Bijbel heeft óók geen optimistische boodschap, zo van: och, alles zal wel goed komen. Wel een goede boodschap. Een evangelie. De boodschap dat God in Jezus is midden in die barst is komen staan die trekt door schepping en schepsel. Een krankzinnige boodschap: de God die het heelal omvat houdt en strooit met sterren, kwam in een kwetsbaar en toevallig mens. Een mens waarin God zich volledig terugzag. Het verhaal gaat dat de breuk tussen hemel en aarde in die mens geheeld zal worden.

Dienen

Achter de Psalm zou je dus al de contouren kunnen zien van de mens naar Gods hart: Christus. De mens in wie God het ons nog één keer voordeed. De mens die niet kwam om te heersen, maar om te dienen. En dat zal dus ook het sleutelwoord moeten zijn van de rol van mensen die geschapen zijn naar Gods beeld – het woord ‘dienen’.

Dienen, dat klinkt als: je ondergeschikt maken. En dat is niet populair. Maar je kunt het ook anders zien. Dienen is meebouwen. Het leven en de wereld die jij als geschenk kreeg, doorgeven als een nog groter geschenk aan de volgende generatie. En de vraag luidt dus: dienen wij voor een wereld die nieuw wordt?

Een beetje beter

Deze week overleed de Amerikaanse dokter en epidemioloog Donald Henderson. Ik had nog nooit van hem gehoord. Maar hij leidde de succesvolle campagne om wereldwijd de pokken uit te roeien. Tot die tijd overleden er alleen al in de vorige eeuw miljoenen mensen aan die ziekte. Nu niet één meer.

Is dat niet geweldig? Maar dan moet het ook jou en mij toch kunnen lukken om op bescheiden schaal de wereld een ietsjepietsje beter achter te laten?

